

DÖVLƏT PROGRAMI TƏQAÜDÇÜSÜ

Azərbaycanlı gənclərin dünyanın nüfuzlu universitetlərində təhsil alması və müxtəlif elmi-tədqiqat mərkəzlərində çalışması son illərdə çox önəməli çevrilib və artıq bu tendensiya sevindirici bəhrələrini verməkdədir. Elmi-tədqiqatlara maraq göstərən, bu sahədə uğurları ilə nüfuzlu elmi mərkəzlərin diqqətini cəlb edən gənc tədqiqatçılarımızdan biri də, neyropsixoloq və beyin elmləri üzrə tədqiqatçı kimi fəaliyyət göstərən, Azərbaycan Altsheymer Assosiasiyasının qurucularından olan Aygün Bədəlova-dır. O, ali təhsilini tibb və psixologiya sahəsində alıb. “2019-2023-cü illər üçün Azərbaycan Respublikasında ali təhsil sisteminin beynəlxalq rəqabətliliyinin artırılması üzrə Dövlət Proqramı” çərçivəsində Böyük Britaniya və Şimali İrlandiya Birləşmiş Krallığının “University College London” ali təhsil müəssisəsində Səhiyyə və rifah ixtisas ixtisaməti üzrə doktorantura təhsili alıb.

Qadınların elmdə iştirakı elmi mühitin müxtəlifliyini artırır

Neyrologiya təhsil proseslərinin daha səmərəli qurulması üçün elmi baza yaradır

Gənc tədqiqatçının akademik yolu erkən mərhələlərdən etibarən beyin funksiyalarının elmi əsaslarla öyrənilməsinə, xüsusilə də koqnitiv proseslərin neyroloji mexanizmlərinə yönəlib. Daha sonra neyropsixologiya üzrə magistratura təhsilini “İngilterədə Royal Free Hospital” da tamamlayıb.

Elmi fəaliyyəti əsasən yaddaş, diqqət və digər yüksək koqnitiv funksiyaların struktur-funksional xüsusiyyətlərinin araşdırılması ilə bağlıdır. Akademik karyerası boyunca beynəlxalq elmi mühitdə çalışıb, multidissiplinar tədqiqat qruplarında yer alıb və hazırda neyroelml sahəsində aparılan beynəlxalq layihələrdə tədqiqatçı kimi fəaliyyət göstərir.

Aygün Bədəlova 2025-ci ilin martında Londonda “Dementias Platform UK” və “Alzheimer's Society” tərəfindən təşkil edilmiş beynəlxalq konfransda demensiya sahəsində tədqiqat mövzusunda çıxış edib və “Ən yaxşı təqdimat qalibi” nominasiyası üzrə 300-dən çox səs toplayaraq qalib seçilib.

“Azərbaycan müəllimi”nə müsahibəsində gənc tədqiqatçı elmi-tədqiqatlarından, uğurlarından, neyroelml və təhsil arasındakı əlaqələrdən danışdı.

- Doktorantura təhsiliniz və tədqiqat mövzunuz barədə ətraflı məlumat verərdiniz.

- Doktorantura təhsilimi Böyük Britaniyada, “University College London” (UCL) nəzdində fəaliyyət göstərən “Brain Repair and Rehabilitation” şöbəsində, neyrologiya və neyropsixologiya ixtisasında təhsilimi davam etdirirdim. Tədqiqat fəaliyyətim əsasən “Institute of Neurology” və “Queen Square Hospital” bazasında həyata keçirilən və Altsheymer xəstəliyi olan pasiyentlər üzərində aparılmışdır. Tədqiqatın əsas məqsədi Altsheymer xəstəliyi zamanı müşahidə olunan spesifik yaddaş pozuntularının, xüsusilə adların xatırlanması ilə bağlı çətinliklərin neyroloji əsaslarının araşdırılması olmuşdur. İş çərçivəsində koqnitiv performansda baş verən dəyişikliklərlə beyində müşahidə olunan funksional dəyişikliklər arasındakı əlaqə sistemli şəkildə təhlil edilmişdir.

Tədqiqat prosesində tərəfimdən 48 demensiya pasiyentə altı həftə müddətində strukturlaşdırılmış terapiya proqramı tətbiq olunmuşdur. Pasientləri terapiyadan əvvəl və sonra “MEG” (maqnetoensefalografiya - beyin işinin öyrənilməsi metodu) müayinəsindən keçirilmişəm, bununla da terapevtik müdaxilənin beyin fəaliyyətində yaratdığı dəyişikliklər obyektiv neyroelml göstəriciləri əsasında tərəfimdən qiymətləndirilmişdir. Əlavə olaraq, əldə olunan nəticələrin davamlılığını araşdırmaq məqsədilə terapiyadan üç ay sonra izləmə qiymətləndirmələr aparılmışam.

Tədqiqatda davranış göstəriciləri ilə yanaşı, “EEG” (elektroensefalografiya - beyin elektrik fəaliyyətini ölçən neyroloji müayinə) və “MEG” kimi yüksək zaman dəqiqliyinə malik neyroelml metodlardan istifadə edilmiş, bu yanaşma koqnitiv dəyişikliklərin neyrofunksional mexanizmlərini daha dəqiq şəkildə müəyyən etməyə imkan yaratmışdır.

- Bu tədqiqat mövzusu sizin üçün nə ilə əhəmiyyətlidir və elmi hədəfləriniz nələrdir?

- Seçilmiş mövzu neyrodegenerativ xəstəliklərin mexanizmlərinin daha dərindən anlaşılması baxımından elmi aktualıq daşıyır. Bu sahəyə marağım koqnitiv pozuntuların klinik və eksperimental müstəvidə müşahidəsi zamanı formalaşmış. Tədqiqat fəaliyyətimin əsas məqsədi beyin funksional dəyişikliklərini obyektiv neyroelml göstəriciləri əsasında təhlil etmək və əldə olunan nəticələri elmi cəhətdən əsaslandırılmış müdaxilə modellərinin inkişafına yönəltməkdir. Uzunmüddətli hədəf neyroelml və klinik təbiiqlər arasında körpü rolunu oynayan tədqiqatlar aparmaqdır.

- Beynəlxalq tədbirlərdə təqdim etdiyiniz elmi nəticələrin əhəmiyyəti barədə nə deyə bilərsiniz?

- Elmi nəticələrim müxtəlif beynəlxalq konfrans və simpoziumlarda təqdim olunmuşdur. Təqdim olunan nəticələr yaddaşla əlaqəli koqnitiv funksiyalarda müşahidə olunan dəyişikliklərin beyində spesifik neyrofunksional markerlərlə müşayiət olunduğunu göstərir. Bu tapıntılar neyroplastiklik anlayışının klinik kontekstdə empirik əsaslarla izahına töhfə verir və gələcək tədqiqatlar üçün metodoloji çərçivə formalaşdırır.

- Neyrologiya və təhsil arasındakı elmi əlaqəni necə dəyərləndirirsiniz?

- Neyrologiya öyrənmə, yaddaş, diqqət və icraedici funksiyaların bioloji əsaslarını izah edən əsas elmi sahələrdən biridir. Bu biliklər təhsil proseslərinin daha səmərəli qurulması üçün elmi baza yaradır. Neyroelml tədqiqatlar göstərir ki, öyrənmə proseslərinin effektivliyi fərdin koqnitiv xüsusiyyətləri ilə birbaşa əlaqədardır. Bu baxımdan neyrologiya təhsilin elmi əsaslandırılmasında mühüm rol oynayır.

- Koqnitiv və idraki sərişələrin inkişafı baxımından hansı yanaşmalar vacibdir?

- Koqnitiv inkişaf mərhələli və sistemli yanaşma tələb edir. Təlim mühitində diqqət, yaddaş və problem həlləmə bacarıqlarının stimullaşdırılması elmi əsaslarla həyata keçirilməlidir. Koqnitiv proseslərin qiymətləndirilməsi və fərdi xüsusiyyətlərin nəzərə alınması bu prosesin əsas komponentlərindəndir. Elmi sübuta əsaslanan texnoloji və metodoloji vasitələrin tətbiqi koqnitiv sərişələrin davamlı inkişafını təmin edə bilər.

- Elm sizin üçün nə ifadə edir və qadın üçün elmin rolu necə qiymətləndirilə bilər?

- Elm mənim üçün analitik düşüncə, metodoloji dəqiqlik və bilik istehsalı prosesidir. Elmi fəaliyyət uzunmüddətli intellektual məsuliyyət və davamlı inkişaf tələb edir. Qadınların elmdə iştirakı elmi mühitin müxtəlifliyini artırır və bilik istehsalına fərqli perspektivlər qazandırır. Elmi fəaliyyət cinsiyyətlə deyil, elmi bacarıq və metodoloji yanaşma ilə müəyyən olunur.

- Elmi fəaliyyətinizdə gördüyünüz dəstək barədə nə deyə bilərsiniz?

- Elmi yolumun formalaşmasında ailəmin dəstəyi, akademik rəhbərlərimin elmi yönləndirmələri və beynəlxalq elmi komandalara əməkdaşlıq mühüm rol oynayıb. Elmi mühitdə qurulan peşəkar əlaqələr tədqiqatların keyfiyyətinin yüksəlməsinə və beynəlxalq səviyyədə təqdim olunmasına imkan yaradıb.

- Azərbaycanda qadınların elmi-tədqiqat fəaliyyətində iştirakı barədə fikirləriniz.

- Azərbaycanda qadınların elmi fəaliyyətdə iştirakı getdikcə genişlənir. Akademik mühitdə bərabər imkanların yaradılması, elmi infrastrukturun gücləndirilməsi və beynəlxalq əməkdaşlıqların dəstəyi qadınların elmi potensialının daha səmərəli reallaşdırılmasına şərait yarada bilər.

- Gələcək elmi hədəfləriniz nələrdir?

- Gələcək fəaliyyətim neyrodegenerativ xəstəliklər, koqnitiv neyropsixologiya və funksional beyin mexanizmləri üzrə elmi-tədqiqatların davam etdirilməsinə yönələcək. Beynəlxalq elmi layihələrdə iştirakın genişləndirilməsi və əldə olunan nəticələrin yüksək impaktlı elmi platformalarda təqdim edilməsi əsas prioritetlər sırasındadır.

Oruc MUSTAFAYEV